

Posudok oponenta k inauguračnému konaniu

doc. PhDr. Petra Čajku, PhD.

v študijnom odbore *medzinárodné vzťahy*

Pri posudzovaní odborného profilu kandidáta je nevyhnutné konštatovať, že prešiel niekoľkými vývinovými etapami. Spoločným znakom týchto období je interdisciplinárny prístup, ktorý je dnes v rámci spoločenských vied nevyhnutný a žiaduci. Tieto etapy sú odrazom sústredenia sa autora v rámci svojej vedecko-výskumnej a s tým súvisiacej publikačnej činnosti na špecifické témy diskurzívneho charakteru. Pôvodná politicko-geografická, resp. geopolitická špecializácia umožnila uchádzačovi sústrediť sa na výskum geopolitických regiónov sveta ako nových, netradičných aktérov medzinárodných vzťahov, najmä z hľadiska ich konkurencieschopnosti a vkladu do prebiehajúcich globalizačných procesov. Ekonomické, demografické otázky, takisto otázky týkajúce sa budovania a rozširovania poznatkovo-orientovanej spoločnosti, osobitne postavenie vedy a výskumu v globalizujúcej sa spoločnosti, otázky inovácií a inovačných centier, sa stali predmetom jeho záujmu (*Regional Development and Knowledge-Based Economy; Processes of Globalisation and Regionalism: Relation and Mutual Dependence; Úloha a postavenie regiónu v globalizovanom svete; Globalization and its Impact on Regions; Knowledge-Oriented Society – New System of Creation of Wealth and Prosperity; Európska konkurencieschopnosť; Inovácie ako nástroj konkurencieschopnosti; Možnosti rozvoja klastrov na Slovensku, atď.*) Pre druhú etapu vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti doc. Čajku sa nosnou stala téma politickej a ekonomickej transformácie, v rámci ktorej došlo k prepojeniu teórie a praxe medzinárodných vzťahov s ekonomikou a najmä svetovou ekonomikou (*Transformácia Českej republiky; The Dynamics of the Transformation Processes in Central Europe. The Czech Republic, Hungary, Poland.; Svetové hospodárstvo vo svetle globalizácie; Cezhraničná spolupráca v súčasných zmenených geopolitických pomeroch v Európe; Cross-Border Cooperation and Current Geopolitical Situation in Europe; Politická a ekonomická transformácia – nové prístupy; Economic Growth and Convergent Processes within the Framework of the European Union a iné*). Pre tretie obdobie vedeckej tvorby doc. Čajku je typické sústredenie sa na bezpečnostnú dimenziu medzinárodných vzťahov a snaha o identifikáciu najdôležitejších nevojenských rizík pre mierový vývoj svetového politického systému (*Security Dimensions of the Current Demographic Problems; Current demographic Problems; Population Growth as a Non-Military Aspect of Current Demographic Problems; Issues of an Ageing Population in European Union; Dopady starnutia na rozvoj regiónov; HIV/AIDS as a Current Demographic Security Problem; Starnutie populácie v Európskej únii; Migration Incentives and Flow Between Belarus, Moldova, Ukraine and the EÚ; Third Countries Migration and the Immigrant Investor Programme in the EÚ – the Case of Chinese Immigrants in Portugal; Turecko ako tranzitný štát neregulárnych migrantov z tretích krajín do Európskej Únie; Vplyv migrácie z tretích krajín na sociálno-ekonomickú stabilitu členských štátov EÚ; Seeking New Options for EU Migration Policy: Lesson from Australia; Environmentálna migrácia ako faktor politickej nestability regiónu; Environmental Issues of Ongoing Syrian Conflict; Voda ako bezpečnostný fenomén; Current Status of Drinkind Water*

in the World; Strategické zameranie zahraničnej a bezpečnostnej politiky SR ako členského štátu EÚ a NATO; The Armed Forces of Ukraine in the Light of Ukraine Conflict, a pod.) Vyššie uvedené tri okruhy profesionálneho záujmu doc. Čajku predstavujú tri hlavné oblasti zamerania jeho vedecko-výskumnej činnosti. Ide teda predovšetkým o multidisciplinárne skúmanie geopolitických regiónov sveta vo svetle globalizácie, transformačné procesy vo svetovom politickom systéme a svetovej ekonomike a ich vzájomné ovplyvňovanie a takisto identifikácia bezpečnostných hrozieb nevojenského charakteru pre medzinárodné vzťahy.

Okrem vývinového pohľadu na vedecko-výskumnú činnosť doc. Čajku je potrebné zdôrazniť aj všeobecno-metodologický aspekt teórie medzinárodných vzťahov, v rámci ktorého sa mentálne pohybuje. Ide predovšetkým o dva pojmy, a to *mocenský potenciál* a *mäkká moc*. Mocenský potenciál štátu a dnes aj akéhokoľvek iného aktéra medzinárodných vzťahov (najmä medzinárodných inštitúcií, organizácií, ekonomických konglomerátov, geopolitických regiónov sveta) sa už nedefinuje výlučne prostredníctvom vojensko-strategických a vojensko-taktických ukazovateľov. Práve význam nevojenských aspektov zásadným spôsobom narastá. Ide o počet a kvalitu obyvateľstva, schopnosti politickej elity, ich intelektuálne kapacity a zručnosti, ekonomickú úroveň rozvoja, budovanie poznatkovej a technologickej prevahy, schopnosť permanentnej inovácie. Aktér medzinárodných vzťahov zaznamenávajúci vysoký štandard vyššie uvedených nevojenských ukazovateľov tak môže presadzovať svoj mocenský záujem voči iným aktérom nevojenskými prostriedkami, t. j. uplatňovať tzv. mäkkú moc: podporovať rast vzdelanostnej a informačnej úrovne obyvateľstva, zvyšovať mieru ekonomického rastu a blahobytu, inovovať a prinášať nové technológie, ktoré sú globálne uplatniteľné, presadzovať svoj vlastný hodnotový rámec ako rámec univerzálny, globálny a pod. Predchádzajúci výpočet tematických okruhov zamerania vedecko-výskumnej činnosti doc. Čajku sa jednoznačne pohybuje v uvedených terminologických dimenziách.

Pri posudzovaní vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti doc. Čajku je nevyhnutné zobrať do úvahy ešte jeden veľmi dôležitý všeobecný aspekt. Po schválení novej štruktúry odborov vedy a výskumu v SR vznikol nový vedný odbor *politické vedy*. Pôvodne išlo o spojenie troch predtým samostatných vedných odborov – politológia, medzinárodné vzťahy a verejná politika a verejná správa. Nový opis rozširuje pôvodnú štruktúru vied. Študijný odbor vo svojom jadre zahŕňa systematické teoretické poznatky o moci, politike, politickom systéme, politických inštitúciách, politickom správaní, politických teóriách, dejinách politického myslenia, politických ideológiách, komparatívnej politológii, medzinárodných vzťahoch, vnútornej a medzinárodnej bezpečnosti, geopolitike, európskej integrácii, verejnej politike a verejnej správe a zároveň obsahuje aj znalosti výskumných metód a techník. Takisto zahŕňa poznatky o implementácii politiky na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni v meniacich sa politických, ekonomických, bezpečnostných, mediálnych a kultúrnych podmienkach medzinárodných vzťahov. Zahŕňa aj poznatky o fungovaní politiky na jednotlivých (lokálnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej) úrovniach, ako aj o vývoji a interakciách štátnych a neštátnych aktérov, ktorých účinky prekračujú hranice štátov a ovplyvňujú politické, bezpečnostné, ekonomické, kultúrne a iné vzťahy v jednotlivých častiach sveta. Štruktúra vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti uchádzača je v súlade s takto prezentovaným trendom a potvrdzuje svoj interdisciplinárny charakter.

Vyššie uvedené poznámky k štruktúre a úrovni vedecko výskumnej a publikačnej činnosti uchádzača dovoľujú urobiť záver o existencii vlastnej vedeckej školy. Toto konštatovanie umocňuje aj spôsob zapojenia, rozsah a tematický okruh vedecko-výskumných projektov, v ktorých doc. Čajka je alebo bol zapojený. Spomenieme napr. medzinárodný vedecký projekt „*Takedown*“ v rámci schémy Horizont 2020 zameraný na udržateľný rozvoj a inovácie, Centrum excelentnosti so zameraním na výskum otázok národnej a medzinárodnej bezpečnosti, a takisto na inovácie zameraný projekt v rámci APVV. V rámci projektov VEGA, KEGA a UGA, v ktorých pôsobil ako vedúci riešiteľ a spoluriešiteľ sa takisto sústreďoval na problematiku bezpečnostných aspektov súčasného demografického vývoja, rozvoj regiónov v kontexte poznatkovo-orientovanej spoločnosti, zlepšovanie systémových predpokladov na efektívnejšiu realizáciu výhod členstva SR v EÚ, konkurencieschopnosť európskych krajín a inovačné stratégie v regionálnej politike a hlavne na problematiku mäkkej moci v kontexte transformujúceho sa medzinárodného prostredia a potenciál jej využitia v zahranično-politických stratégiách malých štátov.

Nemenej dôležitým ukazovateľom formovania vlastnej vedeckej školy je výchova doktorandov a aktívna transformácia získaných poznatkov do pedagogického procesu. Pod odborným vedením doc. Čajku úspešne ukončilo doktorandské štúdium 9 doktorandov. Dizertačné práce sú tematicky v plnom súlade s hlavnými smermi vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti uchádzača, počnúc problematikou podmienok rozvoja vedomostnej spoločnosti v politike EÚ a SR, cez prognózu politického vývoja EÚ a jeho dopad na SR, vývojové tendencie svetového hospodárstva a ich implikáciu v podmienkach SR, globálnu bezpečnosť a globálny rozvoj, analýzu hrozby nerovnomerného rozvoja, globálne problémy s pitnou vodou a ich dopad na medzinárodné vzťahy a končiac analýzou teoreticko-metodologických trendov migrácie do EÚ, aktuálnymi migračnými problémami v stredomorskom priestore, formovaním migračnej politiky štátov v kontexte zmien ich geopolitického postavenia a konkurencieschopnosťou európskych krajín v kontexte znalostnej ekonomiky.

V rámci pedagogického procesu v súlade s vedným odborom inaugurácie v prvom stupni štúdia zabezpečuje prednášky a semináre z Teritoriálnych štúdií (európsky a americký geopolitický priestor), v druhom stupni predmety Regionálna politika a Svetová ekonomika a v treťom stupni zabezpečuje predmet Regionalistika. Takisto sa podieľal na prednáškovej činnosti v cudzom jazyku, či už pre študentov v rámci ERAZMUS, resp. iných výmenných programov alebo v rámci existujúcich spoločných študijných programov so zahraničnými vzdelávacími inštitúciami (*Regional Policy and Regional Development*). V tejto súvislosti sa aktívne podieľal na riešení projektu MŠVVaŠ SR *Tvorba a inovácia spoločných a cudzojazyčných študijných programov na UMB v Banskej Bystrici*, výsledkom čoho bola aj realizácia spoločného študijného programu so zahraničným partnerom. Takisto sa zapojil do výzvy MZV na tvorbu online série odborných študijných textov a metodických pomôcok pre stredné školy pod názvom *Strategické zameranie zahraničnej a bezpečnostnej politiky SR ako členského štátu EÚ a NATO*.

Na základe vyššie uvedených skutočností považujem doc. PhDr. Petra Čajku, PhD. za erudovaného vedca a vysokoškolského pedagóga, ktorý požíva nielen národnú, ale aj medzinárodnú akceptáciu, o čom svedčí množstvo domácich a zahraničných citácií jeho diel,

účasť vo vedeckých radách vysokých škôl a vedeckých radách medzinárodných vedeckých konferencií, odborných časopisov a zborníkov a ďalšie interné a externé ocenenia. Inauguranciant podľa môjho názoru spĺňa kritériá Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici na vymenovanie za profesora. Jeho interdisciplinárny prístup k problematike diskurzívnych otázok súčasnej teórie a praxe medzinárodných vzťahov je súčasťou jadra vedeckej a pedagogickej činnosti na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. *Zuvedených dôvodov odporúčam Vedeckej rade Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici schváliť menovanie doc. PhDr. Petra Čajku, PhD. za vysokoškolského profesora v odbore Medzinárodné vzťahy.*

V Banskej Bystrici, 25. 8. 2020

Prof. PhDr. Jan Āoper, PhD.

oponent